

РОЛЬ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті відображено основні тенденції розвитку гендерних стереотипів, досліджується проблема стереотипного мислення в суспільстві, динаміка гендерної нерівності. Аналізуються поширені суспільні стереотипи та закріплені суспільною свідомістю ролі чоловіка та жінки, соціально-психологічний портрет сучасної жінки, місце жінки в науці та політиці.

Ключові слова: жінка, чоловік, гендерна соціалізація, гендерні стереотипи, стать.

Abstract

Basic progress of gender stereotypes trends are represented in the article, the problem of the stereotype thinking is investigated in society, dynamics of gender inequality. Widespread public stereotypes are analysed and envisaged by public consciousness of role of man and woman.

Keywords: woman, man, gender socialization, gender stereotypes, sex.

Вступ

Україна – це одна з найбільших держав Європи, територія якої – 603,700 кв. км, чисельність населення – близько 46 млн., з них майже 54 % населення становлять жінки, причому в робочій силі їхня частка теж становить, як уже зазначалося, більше половини. Для того щоб належно оцінити гендерну ситуацію в країні, необхідно розглянути численні спеціальні дослідження, які було проведено останніми роками (у тому числі й державними структурами). Усі ці дослідження показують, що сучасне становище чоловіків і жінок в українському суспільстві характеризується нерівністю. Можливість реалізації конституційно закріпленого права громадян України на рівність із чоловіками в усіх проявах стало залежним від їхньої жіночої біологічної статі. Так, дуже часто, навіть за умови однакової кваліфікації й за умови, що жінка має більше досвіду й ініціатив, на роботу наймають чоловіка. По службових щаблях також просувають у більшості чоловіків. Хоча рівень зайнятості чоловіків і жінок майже однаковий, проте перевага надається чоловікам, бо чоловік вважається стабільнішим працівником, аніж жінка. У жодній із галузей заробітки жінок не перевищують заробітки чоловіків. Найбільш суттєвий прояв цієї нерівності є у тих галузях економіки, де переважну більшість працюючих складають жінки. Протягом тривалого періоду часу заробітна плата жінок по країні не перевищує 70 % заробітної плати чоловіків. Це викликано тим, що, незважаючи на високу професійну й освітню підготовку, жінки обіймають посади менш престижні, менш оплачувані, тому й отримують заробітну плату в середньому на 30 відсотків меншу, ніж чоловіки.

Свідченням глибокої гендерної нерівності в країні й відсутності рівноваги між жінками й чоловіками у політичній сфері є незначна кількість жінок – депутатів парламенту. Статистика чітко показує недостатнє представництво жінок у Верховній Раді, а також на керівних посадах в органах виконавчої влади й управління. Усе це не дає змоги жінкам реально впливати на процес прийняття рішень і брати активну участь у їх реалізації, знижує статус жінок у суспільстві. Отже, політична влада в Україні є практично одностатевою, тому більшість населення (пригадаймо, що жінок таки 54 % населення!) нашої країни у сферах державного і громадсько-політичного життя не мають виразників

своїх поглядів і побажань! Оскільки жінки в нашому суспільстві мають інші потреби, ніж чоловіки, то виходить, що жінки України, їхні проблеми, цінності та стандарти залишаються незабезпеченими, нереалізованими.

Особливо переконливими є результати опитування громадської думки щодо економічних, політичних прав та соціальних гендерних ролей у суспільстві, проведеного на зламі тисячоліть Gallup International у дослідженнях (Millennium Survey) в 60-ти країнах світу, включно з Україною. На жаль, порівняльний аналіз цих досліджень свідчить про значну віддаленість українського суспільства від розвинених ліберально-демократичних країн. Згідно з цими дослідженнями, в Україні давно досягнуто паритет можливостей отримання всіх рівнів освіти, і тут можна говорити про наближення до гендерної рівноваги. Проте опитування громадської думки фіксує неоднозначне ставлення до необхідності здобуття освіти чоловіками й жінками. Ось який вигляд має Україна на тлі інших регіонів світу щодо згоди чи незгоди з тим, що освіта важливіша для хлопчиків, ніж для дівчаток.

В Україні кожна п'ята опитана людина (20 %) висловила згоду з твердженням, що освіта більше необхідна для хлопчиків. Причому українські чоловіки значно частіше (25 %), ніж жінки (15 %), впевнені у важливості освіти насамперед для хлопчиків. Як висновок – за загальним розподілом відповідей у цьому питанні Україна не відрізняється від інших країн Східної Європи, Азії та Африки, де також кожен п'ятий респондент вважає, що освіта є важливішою для хлопчиків, ніж для дівчаток.

За традицією, що відтворюється віками, від жінок суспільство очікує виконання насамперед ролей матері й домогосподарки (навіть якщо жінка працює поза домом), а від чоловіків – ролей працівника-годувальника і політичного лідера. Міра неприйняття такого чоловічого й жіночого рольового набору дуже різниться серед регіонів світу. В Україні дослідження показало, що лише 55 % опитаних вважають, що жінки й чоловіки мають рівні права в нашій державі. До того ж чоловіки переконані в цьому значно частіше (65 %), аніж жінки (47 %).

Дані досліджень у 60-ти країнах світу підтверджують, що погляди населення України більшою мірою наближені до Азії й Африки, аніж до Західної Європи. Для прикладу, Україна вже давно належить до країн, де стимулюється і схвалюється заняття жінок оплачуваними видами діяльності й де мало хто заперечує проти участі жінок у забезпеченні сімейного добробуту. Переважна більшість опитаних українських громадян і громадянок (75 %) згодні з тим, що обоє – і чоловік, і дружина – мають робити внесок до сімейного доходу. Ніякої відмінності в цьому питанні між думками чоловіків і жінок не існує. Проте ставлення до жінок, як до рівних (за правами й можливостями) учасниць на ринку праці є далеко неоднозначним. Так, у ситуації економічної кризи і безробіття серед населення дуже швидко виявляється і знаходить виправдання й підтримку гендерна дискримінація.

І на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що якщо не вистачає робочих місць, чоловіки повинні мати більше прав на одержання роботи, ніж жінки?» загалом 35 % українства дало позитивну відповідь. Цей поширений у суспільстві патріархальний стереотип про справжнього чоловіка-годувальника призводить до постійно відтворюваної різниці середньої заробітної плати чоловіків і жінок, що нині складає близько 30.7 %, звичайно ж, не на користь останніх. Найбільше від цього страждають жінки, які самі піднімають дітей і є для них єдиними годувальницями. До того ж кількість таких сімей у суспільстві постійно зростає. У різних видах політичної діяльності (участь у виборах, інтерес до політики, підтримка тих чи тих політичних партій і лідерів, участь у політичних акціях, робота в органах виконавчої і законодавчої влади) співвідношення чоловіків і жінок суттєво різниться.

У суспільній свідомості за жінкою не вкоренився образ працівниці й політичного лідера, а натомість і досі продовжує домінувати образ матері-доглядальниці, виховательки і домогосподарки. Тому жінки практично не беруть участі у виробленні державної політики, залишаючись пасивними спостерігачками й виконавицями, а також реципієнтами соціальної допомоги. І все це – у той час як реалізація громадянських прав передбачає повноцінну участь не тільки чоловіків, а й жінок на всіх рівнях наявних у суспільстві соціальних інституцій, включаючи однаковий доступ до всіх позицій соціальної структури суспільства.

Серед опитаних в Україні згоду з тим, що чоловіки є кращими політичними лідерами, ніж жінки, висловили 45 %. На цьому наголошують 60 % чоловіків. На тлі інших регіонів світу українське суспільство щодо визначення переваги політичних лідерів за гендерною ознакою знову таки наблизилося до країн Східної Європи й Азії, однаковою мірою віддалившись і від африканських, і від розвинених західних країн.

Підсумовуючи результати дослідження в 60-ти країнах світу, можна чітко побачити, що ті країни, які найбільшою мірою наближені до гендерної рівності, є, водночас, і найрозвиненішими економічно,

з найбільшими соціальними гарантіями для населення. Усі ті держави, які ще в 70-х роках прийняли гендерні закони, уже в 90-х увійшли до кола найпрогресивніших і найбільш забезпечених країн світу. У той час як Україна в гендерному вимірі суттєво відстає від Європи.

Світовий поступ показав, що відсутність гендерної рівності в суспільстві гальмує сталий розвиток держави. Тому гендерний підхід – не данина моді, а нагальна потреба сьогодення. Якщо Україна стає повноправною частиною європейської спільноти, то вона має наблизитися до неї за основними соціально-економічними показниками і стандартами життя. Оскільки демократичний розвиток європейських країн початку XXI століття невіддільний від подальших гендерних перетворень, то й Україні не оминати цього шляху. Яким він буде? Чи довгим і складним, чи коротким і ефективним, як не дивно, у багатьох аспектах залежить від вирішення питання гендерної рівності.

Історія гендерного інтегрування в українському парламенті налічує вже близько п'яти років, хоча в цілому цей процес в Україні триває значно довше. Відправною точкою можна вважати 2004-й рік, коли Верховною Радою України спільно з Програмою сприяння Парламенту і Програмою розвитку ООН були проведені семінари для працівників секретаріатів комітетів з метою ознайомлення їх із гендерною проблематикою. Це стало першим кроком до призначення в кожному парламентському комітеті осіб, які, окрім своїх безпосередніх службових обов'язків, стали займатися ще й питаннями гендерного інтегрування за предметом відання комітету. Важливим чинником таких змін стало прийняття 8 вересня 2005 року Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Закон визначив дороговказ на шляху досягнення гендерної рівності, відповідальні структури й осіб з боку держави, які повинні вивести цей процес на інституціональний рівень. Роль єдиного органу законодавчої влади в цьому процесі неможливо переоцінити. Ст. 8 даного Закону розкриває повноваження Верховної Ради в плані реалізації принципу рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Виходячи з цього, підвищення гендерної компетентності депутатів Верховної Ради України, державних службовців Апарату Верховної Ради України, помічників парламентарів, депутатів усіх рівнів — один із найдієвіших механізмів досягнення гендерної рівності в суспільстві, запорука створення передумов для самореалізації кожної особистості незалежно від її статі.

Об'єктом даного соціологічного дослідження є студенти ВНТУ, факультету МІБ . Об'єкт складається з 62 осіб, з яких 42 чоловічої статі та 20 – жіночої, віком від 16 до 19 років.

Предметом соціологічного дослідження є процес історичного формування гендерних стереотипів та гендерних ролей.

Метою даного соціологічного дослідження є історичних етапів взаємодії та соціальних ролей чоловіка та жінки, виявлення основних гендерних стереотипів, на яких базується сучасні положення жінки та чоловіка у суспільстві. Та на основі отриманих результатів розробити рекомендації щодо можливих шляхів вирішення проблеми.

Результати дослідження

В ході даного соціологічного дослідження було опитано 30 осіб. Серед них 20 осіб (66,7%) – представники чоловічої статі і 10 (33,3%) – представниці жіночої статі. Віком 16 років – 1 особа (3,3%), 17 років – 26 осіб (86,7%), 18 років – 3 особи (10%).

В ході даного соціологічного дослідження були отримані такі результати:

На запитання «Яка перспектива на майбутнє сьогодні для вас є найважливішою?» Були дані такі відповіді: робота та кар'єра(15 осіб – 50%), створення родини (3 особи – 10%), робота та родина одночасно(12 осіб – 40%). Це свідчить про те, що найбільшою перспективою для студентів є робота та кар'єра.

На запитання «Якби вам запропонували на вибір, під чийм керівництвом працювати – жінки чи чоловіка, якою б була Ваша відповідь?» Респонденти відповіли, що не мають бажання працювати під керівництвом жінки, 13 осіб (43,3%) бажають працювати під чоловічим керівництвом, 17 осіб (56,7%) взагалі не бачать різниці під чийм керівництвом працювати. Це свідчить про те, що більшість опитаних не бачить різниці під чийм керівництвом працювати – чоловіка чи жінки.

На запитання «Якщо самотня жінка народжує дитину «для себе», Ваше ставлення до цього» 4 особи (13,3%) мають позитивне ставлення, 19 осіб (63,4%) – нейтральне, 7 осіб (23,3%) – негативне. Це свідчить про те, що більшість опитаних нейтрально відноситься до такої ситуації.

На запитання «Як Ви вважаєте, чи мають чоловіки та жінки в реальності однакові шанси професійного зростання та просування?» 18 осіб (60%) вважають, що шанси є рівними, 6 осіб (20%) –

відповіли, що шанси є не рівними, 6-ти особам (20%) – важко відповісти. Це свідчить про те, що більшість опитаних впевнена, що стать людини не впливає на її працевлаштування.

На запитання «Наскільки важливою для Вас є стать людини, що надає Вам професійні послуги (продавець, вчитель, лікар, перукар тощо)?» для 3 осіб (10%) – дуже важливо,

для 9 осіб (30%) – 50 на 50, для 18 осіб (60%) – зовсім не важливо. Це свідчить про те, що для опитаних не важливо хто надає професійні послуги.

Висновки

Результати опитування підтверджують думку американського науковця і журналіста Ханни Росін: «Інституція шлюбу зараз рухається у двох протилежних напрямках, визначених класовим становищем. Для освічених класів це те, що я називаю сімейною гойдалкою, коли жінки й чоловіки чекають своєї черги у виконанні ролі головного постачальника для сім'ї. Типова сімейна гойдалка в Обама. Коли Мішель Обама багато заробляла на керівній посаді в індустрії медичних послуг, тоді Барак працював у громадському секторі і навчався юриспруденції. А потім вони помінялися місцями. Він став президентом, вона виконує допоміжну роль» [6]. Тому зараз суспільству, особливо молоді, потрібно визначитися зі своїм ставленням до сучасної ролі жінки та чоловіка, прийняти те, що ці ролі можуть відрізнятись від тих, що склалися традиційно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Калькулятор вибірки. <http://socio-lab.vntu.edu.ua/calculator/>
2. Слободянюк А. В. Оцінка ролі чоловіка та жінки в сучасному суспільстві [Текст] / А. В. Слободянюк // Габітус, 2019. — №8. — С. 51-55.
3. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги. Навчальний посібник. – К.: «Основа». 2011. – 551 с.
4. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство. — Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. — 252 с. (збірка наукових статей, розділів із книг)
5. Про рівність статей. Збірник / Пер. з фр. Під заг. ред. О. Хоми. — Київ: Альтерпрес, 2007. — С. 484
6. Братаніч Б. В., Ільченко І.Г. Самоактуалізація особистості та освіта // ФПО. – 2011. – №2. – С. 13-20
7. Максименко, С. Д. Поняття особистості в психології / Практична психологія та соціальна робота. - 2006. - № 7. - С. 1-6
8. Богачук Г. В. Жінка в науці та політиці [Електронний ресурс] / Г. В. Богачук, А. В. Слободянюк // Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р. – Електрон. текст. дані. – 2018. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/view/4602>.
9. Слободянюк А. В. Сучасна жінка: соціально-психологічний портрет [Електронний ресурс] / А. В. Слободянюк, К. С. Філатова // Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ, Вінниця, 23-24 березня 2016 р. - Електрон. текст. дані. - 2016. - Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/view/1004>.

Гребінь Марина Миколаївна – студентка групи П-196, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: marhreb22@gmail.com;

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Grebin Marina - Faculty of management and informative safety, Vinnytsya national technical university, Vinnytsya, e - mail: marhreb22@gmail.com;

Slobodyanyuk Anatoly V— PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.